

**Tiešsaistes festivāls portālā filmas.lv – visā pasaulē
NO JĀŅIEM LĪDZ DZIESMU SVĒTKIEM
21.06.–10.07.
2023**

Dziesmu svētku 150. gadadienas vasarā tradicionālais saulgriežu tiešsaistes festivāls apvieno Latvijai svarīgākos vasaras svētkus un piedāvā 12 filmu programmu plašā hronoloģiskā un tematiskā amplitūdā – no Ulmaņlaiku Latvijas caur padomju okupāciju un trimdas gadiem līdz atkal brīvai Latvijai un jaunām paaudzēm; filmās atrodam autentiskas vēsturiskās liecības un likteņstāstus, personību portretus un dziedošu dvēseļu tuvplānus, iespēju ieskatīties acīs Dziesmu svētku dalībnieku tūkstošiem no visām pasaules malām.

Filmu izlase pieejama bez maksas visā pasaulē – jebkurā laikā un jebkurā vietā, no pirmsJāņiem līdz Dziesmu svētku noslēgumam – no 21. jūnija līdz 10. jūlijam.

SVĒTKI UN CILVĒKI

Dziesmuvara (2018)

(režisors Askolds Saulītis, 58')

Līdz ar pirmo vidzemnieku dziedāšanas dienu Dikļos 1864. gadā un 1873. gada Pirmajiem Vispārējiem latviešu dziedāšanas svētkiem Rīgā, Dziesmu svētki kļuvuši par neatņemamu latviskās identitātes sastāvdaļu. Filma rāda svētku vēsturisko veidošanās ceļu, atainojot arī centienus Dziesmu svētkus pakļaut dažādiem ideoloģiskiem mērķiem un tautas attapību to nepieļaut. Dziesmuvara tautai devusi spēku izcīnīt neatkarīgu valsti, izturēt karos, pretoties pārtautošanai. Dziesmu svētkos nostiprinājies mūsu "garaspēks", kas Trešajā atmodā izrādījies stiprāks pat par padomju okupantu bruņotajiem spēkiem. Filmas titros minēts, ka XX Vispārējo latviešu Dziesmu svētku dalībnieku skaits 1990. gadā 20 reizes pārsniedzis 1873. gada I Vispārīgo Latviešu dziedāšanas svētku pulku.

Filma veidota pēc latviešu kara lidotāja un ērgelnieka Jāņa Osvalda Muižnieka (1911–1990) atmiņu stāsta *Putnu ceļš* (1988) motīviem. Stāsta autors devās aizsaulē 10 dienas pēc XX Vispārējiem latviešu Dziesmu svētkiem.

Krustceļš (1990)

(režisors Juris Podnieks, 21')

Emocionāls stāsts par triju Baltijas valstu – Latvijas, Lietuvas un Igaunijas – centieniem iegūt politisku neatkarību un pašnoteikšanās tiesības. Atsevišķu cilvēku stāsti atspoguļo 20. gadsimta sarežģītās vēstures līkločus un Atmosferas laiku, kad militāram pārspēkam pretī stājās gara spēks – dziesma. Filmas caurviju pavediens ir 1990. gada Vispārējie latviešu dziesmu un deju svētki, kad pirmoreiz pēc 50 okupācijas gadiem Rīgā satiekas dzimtenes un trimdas tautieši.

Filma *Krustceļš* ir viena no spilgtākajām kinematogrāfiskajām parādībām atjaunotās Latvijas neatkarības pirmajos gados, kad lielais vairums režisoru risināja politiskas un patriotiskas tēmas. Režisors Juris Podnieks to darīja ar māksliniecisku un emocionālu vērienu, viņa filmas jau bija novērtētas arī ārpus Latvijas, tāpēc *Krustceļš* tapa sadarbībā ar Japānas TV kanālu NHK un Lielbritānijas *Channel 4*.

Virsdiriģenti (1985)

(reģisors Ansis Epnors, operators Kalvis Zalcmanis, 10')

Filma ataino 1985. gada Dziesmu svētkus, centrā izvirzot koru virsdiriģentus. Lakoniskā, attēla ietilpībā balstītā īsfilma ir uzskatāms pierādījums operatora talantam radīt materiālu filmas dramaturģijai, filmējot vizuāli būtiskas izpausmes, kas reģisoram vēlāk ļauj izveidot filmu bez teksta, izstāstot stāstu tikai ar Kalvja Zalcmaņa filmētiem kadriem.

Tikai desmit minūtes īsajā filmā redzami visi 1985. gada svētku virsdiriģenti – Ausma Derkēvica, Imants Cepītis, Imants Kokars, Ģido Kokars, Edgars Račevskis, Jānis Dūmiņš, Ilgvars Matrozis, Daumants Gailis, Pauls Kvelde, Haralds Mednis –, tāpēc šī filma uztverama arī kā kultūrvēsturisks dokuments. Tomēr tieši operatora un reģisora prasme ļāvusi šīs atšķirīgās personības apvienot vispārinātā Diriģenta tēlā, ko veido gan atsevišķi tverti mirkļi, gan dziesmu svētku kulminācijā uzņemtas epizodes – tajās izpaužas katra diriģenta žesta spēks un vara pār dziedātāju tūkstošu balsīm, viņa temperaments un raksturs.

Prieks (1973)

(reģisori Maruta Jurjāne un Egils Ermansons, *Telefilma-Rīga*, 42')

Poētiski kinematogrāfisks stāsts par Dziesmu svētku simtgades norisēm – dziedātāji un dejotāji, kurus filmas autori metaforiski salīdzina ar bitēm, no lauku kolektīvu mēģinājumiem un reģionālajiem dziesmu svētkiem saplūst Rīgā, uz „lielajiem svētkiem”. Koristu sejas tuvplānos, diriģentu joki mēģinājumu rutīnā, svētku gājiens un ziedi komponistu bareljefiem Dziesmu svētku parkā, Mežaparka estrāde un klasiskās svētku dziesmas... Filmā diezgan veiksmīgi notušēta neizbēgamā padomju ideoloģijas klātbūtne svētku repertuārā, aktrises Ausmas Kantānes lasītais aizkadra teksts cenšas saglabāt neitralitāti, un tribīnēs stāvošajiem valdības vīriem filma vārdu nedod...

Nāc ar mani padejot (2014)

(reģisors Dzintars Dreiberģs, 45')

Vidusskolēnu deju kolektīvs *Vizbulīte* dodas uz X Latvijas skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkiem. Tas ir viņu piecu gadu atskaites punkts – Latvijas lielākajā kultūras pasākumā viņiem ir jābūt labākajiem. Atstājuši mājas un vecākus, viņi kopā pavada septiņas dienas un naktis. Viņiem jau ir 18, viņi nupat pabeiguši skolu, bet viņi nezina, kas viņus sagaida tālāk. Šī viņiem šķiet pēdējā brīvā un skaistā dzīves vasara. Sapņi mijas ar garlaicību, mulķīgi joki ar nopietnām tēmām – kādai tā ir sapņu kāzu kleita, kādam drīz jākļūst par tēvu. Rūpes vienam par otru veido pieķeršanos un pāraug kolektīvā spēkā. Tādi kā viņi svētkos ir daudzi tūkstoši. Katra jaunieša sajūtas pārvēršas par kopīgiem svētkiem un kopīgu pārdzīvojumu. Svētki kļūst par kaut ko vairāk kā tikai tradīciju.

Dziesmu svētki (2003)

(reģisors Ivars Zviedris, 12')

Dziesmu svētki neparastā rakursā – tiešā un pārnestā nozīmē. Dziedātāju, klausītāju un dejotāju sejas un kāju pāri, detaļu tuvplāni un noskaņas, bet filmas finālā četru minūšu garumā skan 294 Latvijas un pasaules vietvārdi, pilsētas, pagasti un ciemi, no kuriem sabraukuši XXIII Vispārējo latviešu Dziesmu svētku dalībnieki – „...Cīrava, Code, Čikāga, Dagda... Mālpils, Malta, Mārupe, Maskava... Sēlpils, Sesava, Sidneja, Sigulda... Palsmane, Pampāļi, Parīze, Pāvilsta...”

Brāļi Kokari (1978)

(režisors Juris Podnieks, 21')

Operatora un vēlāk pasaulslavenā dokumentālista Jura Podnieka pirmā filma režisora statusā – divu personību dubultportrets, kura centrā ir kordiriģenti dvīņu brāļi, Imants un Gido Kokari. Filmā piedalās starptautiski pazīstamais kamerkoris *Ave Sol*, Tautas koris *Daile*, Tautas koris *Dziedonis*.

Mēs esam un būsim (kinožurnāls *Latvijas hronika* 21/1990)

(režisors Jānis Streičs, 10')

Legēndārā režisora Jāņa Streiča vienīgais kinožurnāls – stāsts par Latgales Dziesmu svētkiem Daugavpilī, metot tiltu starp Latvijai liktenīgajām dienām 1940. gada jūnijā un 1990. gada svētkiem, kas ir kā priekšvakars drīzumā Rīgā gaidāmajiem XX Vispārējiem latviešu dziesmu svētkiem. Latgalē dzimušais režisors pats ierunājis filmas aizkadra tekstu, brīžiem runā latgaliski, bārsta sirsnīgus jokus, velk vēsturiskas paralēles un staro emocionālā aizkustinājumā. Filmas norisēs piedalās diriģenti Terēze Broka un Gunārs Ordellovskis, priesteris Aleksandrs Madelāns, komponists Raimonds Pauls, politiķis Anatolijs Gorbunovs, kuru Streičs sauc par Latvijas prezidentu, jo viņš ir pirmais atjaunotās valsts vadītājs. Filmas emocionālā kulminācija – komponista Jāņa Norviļa dziesma *Daugav's abas malas* ar Raiņa vārdiem „...ir Latgale mūsu!”

Dziedot dzimu (1990)

(režisore Dzintra Geka, 35')

XX Vispārējie latviešu dziesmu un deju svētki bija pirmie, kuros atkal brīvā Latvijā satikās tautieši no visām pasaules malām, arī trimdā uz Rietumiem aizbraukušie un deportācijās ar varu uz Sibīriju aizvestie. Režisore Dzintra Geka filmas telpā saved kopā arī tos, kas uz dzimteni nevarēja atbraukt, – materiāls filmai uzņemts gan Zviedrijā, VI Eiropas latviešu dziesmu svētkos Norčēpingā, kur gājienā kopā ar tautiešiem iet latviešu izcelsmes tieslietu ministre Laila Freivalde, gan Sibīrijā, Lejas Bulānas ciemā, kur latviešu sievas dzied „...jo te ir Latvija, te ir Bulāna...”. Svētkos dejo arī Kanādas latviešu vidējās paaudzes deju kopa *Vecais Diždancis* no Toronto, bet Mārtiņš Brauns kopkorim gatavo savu dziesmu *Saule, Pērkons, Daugava*.

VĒSTURES LIECĪBAS

Kam drosme ir / No I līdz IX Dziesmu svētkiem (1938)

(režisors Vilis Lapenieks, Sabiedrisko lietu ministrijas īsfilma, 12')

Starpkaru Latvijā drosmīgākais režisors Vilis Lapenieks, kurš ap šo pašu laiku sāka darbu pie kases grāvēja *Zvejnieka dēls* (1939), arhīva materiālu kompilācijā *Kam drosme ir* mēģinājis nacionālromantiskā pacilājumā iezīmēt līdz šim Latvijā rīkotos dziedāšanas svētkus, tāpēc filmas apakšnosaukums ir „No I līdz IX Dziesmu svētkiem”. Aizkustinoši patētiskā inscenējumā un ekspresīvi grimēta aktiera izpildījumā filmas sākumā iezīmētas svarīgākās tēzes no Kronvaldu Ata uzrunas pirmajos Vispārējos latviešu dziedāšanas svētkos. Lielākā uzmanība pievērsta IX latviešu Dziesmu svētkiem, kas notika Rīgā, Uzvaras laukumā, 1938. gada 18.–19. jūnijā „Valsts prezidenta Dr. K. Ulmaņa protektorātā”, filmā iekļauts Ulmaņa runas fragments. Filma saglabājusies daļēji, par pirmajiem svētkiem ir visai maz materiāla,

tomēr 20.–30. gadu Latvijā šis ir vienīgais konceptuālais mēģinājums atspoguļot svētku vēstures pirmsākumus.

kinožurnāls *Padomju Latvija 29/1948*

(režisors Aleksandrs Jevsikovs, 8')

Kopš okupācijas sākuma Latvijā visdažādākie svētki tika pielāgoti dažādām padomju varas gadadienām, tāpēc pirmie Dziesmu svētki, kas notiek pēc Otrā pasaules kara izraisītā pārtraukuma, iekļaujas „Padomju Latvijas 8. gadadienas” svinībās, un kinožurnāla ietvaros tradicionālajai dziedāšanai un dejošanai pievienoti arī padomju svētki – republikas pionieru salidojums ar ugunsgrūdu Jūrmalā un fizkultūriešu parāde *Dinamo* stadionā Rīgā.

Pirmie Eiropas latviešu dziesmu svētki Hamburgā (1964)

(režisors Valfrīds Lēmanis, 39')

Otrā pasaules kara beigās tūkstošiem latviešu caur Vācijas „pārvietoto personu” nometnēm izklīda pasaulē, bet bez Dziesmu svētkiem ilgi dzīvot nevarēja, un 1964. gada augustā „vecajā Hanzas pilsētā Hamburgā” atkal pulcējās latviešu dziedātāji un dejotāji – uz Pirmajiem Eiropas latviešu dziesmu svētkiem, par kuriem ziņoja arī Vācijas mediji un detalizēti stāsta šī filma. Svētku dalībnieki savu pulcēšanos sauc par „liecinājumu likteņa pārspēšanai”, kopīgi dzied himnu *Dievs, svētī Latviju*, kas tolaik okupētajā dzimtenē skanēt nedrīkstēja, un devuši „dziesmu zvērestu” – „...nekad neaizmirst savu tēvu zemi, celt Latviju daiļu, nenorimti kopt latviešu gara pasauli.”

Anotācijas sagatavojusi
kinovēsturniece Kristīne Matīsa